

Uvodnik

Spoštovani kolegice in kolegi,

pred vami je nova, 33. številka revije *Arheo. Glasilo Slovenskega arheološkega društva*.

Vsebina te številke je nekoliko manj zajetna, kot je bila v zadnjih letih. Razlogov je več in med njimi je brez dvoma tudi pomanjkanje finančnih sredstev. Po drugi strani je bilo uredništvu posredovanih manj kakovostnih prispevkov, žal pa tudi naša pobuda, da bi v Arheu ponovno objavljali krajše prispevke s svežimi idejami in prebliški ter tako spodbujali dialog in razmislek o tem, kje kot stroka smo in kam se usmerjamo, še ni obrodila sadov.

A revija se s članki, ki predstavljajo njeno jedro, ne oddaljuje od svojega poslanstva. Prav vsi so doprinos za našo stroko, saj predstavljajo nova dognanja, kažejo na raznolikost našega dela in ponovno podčrtujejo njeno interdisciplinarno naravnost – ob tem uvajajo tudi novosti v slovenski strokovni terminologiji.

V prvem prispevku je predstavljena oblika keramične posode, ki je doslej med prazgodovinskim gradivom na Slovenskem nismo uspeli prepoznati, silos. Kot ugotavlja Manca Vinazza, gre za posode, ki se pojavljajo v širšem prostoru od severne Italije do Krasa in naj bi po tradicionalni interpretaciji služile pridelavi vina in/ali skladiščenju žit. Njena značilnost je žganje pri nizkih temperaturah in prav to je razlog, da se pogosto ohrani zelo fragmentarno, posledično pa je oblika cele posode še vedno nepoznana. Na podoben način so bile izdelane tudi t. i. glinene obloge in prenosne peči, zato je avtorica v prispevku predlagala tudi parametre za njihovo razločevanje.

Drugi prispevek je plod raziskave Tine Berden v sodelovanju z Matejem Dolencem in je nadgradnja magistrske naloge prve avtorice na Oddelku za arheologijo UL. Predstavljena je uporaba rentgenske fluorescenčne spektroskopije (XRF) pri identifikaciji izvora surovin za izdelavo kamenih orodij. S to metodo je bilo analiziranih večje število orodij, izkopanih na prazgodovinskih najdiščih Prekmurja, iz rezultatov pa izhaja, da je bila večina odbitkovnih orodij izdelana iz kamnin, najdenih na območju Panonske nižine, večina glajenih orodij pa je bila verjetno izdelana iz lokalno in regionalno dostopnih kamnin.

Fourierjeva transformacijska infrardeča (FTIR) spektroskopija omogoča hitre in natančne kemične analize majhnih vzorcev, ki se ob izvedbi ohranijo. Zaradi teh lastnosti se je začela vse pogosteje pojavljati kot del (osteo) arheoloških raziskav. Kot predstavlja Tamara Leskovar, ta metoda nudi vpogled v kemično sestavo vzorca in s tem lahko ponuja izhodišče za razumevanje stanja oz. ohranjenosti kosti ter procesov, ki so nanjo vplivali v preteklosti.

Osrednji del revije zaključujemo s prispevkom Iztoka Štamflja, ki nas seznanja z detajlno raziskavo čeljustnic in zob treh oseb, odkritih v srednjebronastodobni gomili na Brezju pod Brinjevo goro. Rezultati izredno široko zastavljene raziskave, ki vključuje soočanje različnih tehnik in metod, v veliki meri potrjujejo zaključke antropološke analize skeletov, ob tem pa osvetljujejo morfološke značilnosti zob, oralno zdravje in prehrano takratnega človeka.

Biba Teržan, Peter Turk in Matija Črešnar nato predstavljajo pobudo Slovenskega arheološkega društva, da bi z vsakoletnim Gabrovčevim dnevom ob počastitvi spomina na našega velikega predhodnika v naslednjih nekaj letih dopolnili naše znanje o halštatski kulturi na širšem jugovzhodnoalpskem prostoru. Ob tem pa je to tudi apel za sodelovanje čim večjega števila raziskovalcev iz Slovenije in obmejnih območij, ki je za dosego namena bistveno.

Manca Vinazza in Danijela Udovič sta skupaj s študenti Oddelka za arheologijo FF UL snovalki *Vitrine meseca*, ki je na ogled v oddelčni knjižnici. Zgledov zanjo ni manjkalo, a ker je njeno ustvarjanje predvsem v domeni študentov, gre za nekoliko nekonvencionalne postavitev in nepričakovane asociacije. Vsekakor vse pohvale vredni projekt, v sklopu katerega bodo študentje v prihodnje pogosto potrebovali pomoč tudi koga od vas, dragi kolegi.

Sledi kratka predstavitev projektov PalaeoDiversiStyria in Iron-Age-Danube, ki sta pred kratkim začela s svojimi aktivnostmi. Njuna izhodišča in temelji so rezultati arheoloških strokovnih in znanstvenih raziskav, ob tem pa so njihuni cilji, čeprav v veliki meri povsem različni, povezani z vključevanjem rezultatov arheoloških raziskav v razvoj trajnostnega turizma in oblikovanjem pozitivnega mnenja o arheološki dediščini. Tudi pri teh dveh projektih bi bilo v več segmentih dela zaželeno vaše sodelovanje.

Naj se za konec z očmi pristranskega opazovalca, saj drugače pač ne gre, ozremo po lastni stroki. Brez dvoma lahko opazimo, da v določenih segmentih našega dela nedvomno hodimo z rama ob rami z mnogo večjimi in finančno veliko bolje podprtimi strokovnimi sredinami ter smo tako na naše delo in njegove rezultate lahko ponosni. Tudi naša tehnična usposobljenost je na zavirljivo visokem nivoju. A smo, podobno kot je opaziti tudi v tujini, začeli pešati na nekaterih drugih področjih.

Ali smo ob vsej naglici, ki pogosto narekuje potek terenskih del, in ozki, malodane manufakturni specializaciji posameznikov v ekipah, ki je na terenih skorajda postala pravilo, ter prekomerni natančnosti ob zajemanju nepreglednih količin podatkov, še zavezani vsebini, ki jo odkrivamo? Ali je v naših mislih še človek, ki je za seboj pustil sledove, ki jih mi odkrivamo, ali pa so natančno tridimenzionalno umeščeni SE-ji, VZ-ji in PN-ji postali smoter sami po sebi. Včasih se zdi, da ne vemo več, kje je razumska meja, in ne opazimo, da je včasih preveč, enostavno preveč!

Spet drugje naj bi, tako vsaj pride tu in tam na uho, arheologija trpela zaradi naših želja po na trgu pridobljenih raziskavah. T. i. »dumping« postaja karcinom, ki načenja našo stroko. Odstraniti ga, preden se razseje in postane »modus operandi«, bi moralo biti v našem skupnem interesu. Nekateri evropske prakse kažejo, da je takšne anomalije moč izkoreniniti, spet drugi so na tej preizkušnji padli. Kje se vidimo čez nekaj let mi?

Zadnja vroča tema, ki ponovno ni le naš slovenski fenomen, je manko objav, ki prihajajo iz prevladujočega segmenta terenskih raziskav, tj. zaščitnih raziskav. Če odmislimo publikacije *AAS*, ki so nas in nas še bodo razveseljevale z novostmi in so za nekatera arheološka obdobja pomenile preporod, je celostnih publikacij najdišč zelo malo. Če pa umanjajo tudi krajše notice, ki na srečo pogosto najdejo svoje mesto bodisi v publikacijah *Arheologija v letu ...* in/ali *Varstvo spomenikov*, so podatki izjemno težko dostopni. Že res, da v tiskanih publikacijah ne moremo objavljati vseh »lukenj«, a morda je le prišel pravi čas, da bi revija *Varstvo spomenikov* obrnila nov (digitalni) list in dobila sestrsko spletno različico, ki bi se lahko ves čas dopolnjevala in bi se tako lahko bolj ažurno odzivala na hitrost sveta, del katerega smo. Odločitev brez dvoma ne gre sprejemati hitro in za to bi bilo potrebno zagotoviti tudi človeške in finančne vire, a razmislek v to smer morda ne bi bil napačen.

Zapisane besede so brez dvoma osebno mnenje in predstavljajo subjektivno videnje, a ...

Matija Črešnar